

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

ΩΣ ΡΩΣΣΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ¹

Ἰωάννης Καποδίστριας εἰσηλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσσίας τὸ 1809, παραμείνας ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ 1822 ὁπότε, μὴ δυνάμενος νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' τηρουμένην στάσιν ἔναντι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐγκατέλιπε τὴν Πετρούπολιν, τυχὼν ἀπεριορίστου ἀδείας διὰ λόγους ὑγείας.

Ἡ ὀριστικὴ ὁμῶς ἀπὸ τῆς Ρωσσικῆς ὑπηρεσίας παραίτησις του ἐγένετο δεκτὴ μόνον τὸ 1827, μετὰ τὴν ἐκλογὴν του ὡς κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος.

Θὰ ἐπεθύμουν νὰ δώσω, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος», μίαν συνοπτικὴν εἰκόνα τῆς ἐν γένει δράσεως τοῦ Κερκυραίου εὐπατρίδου, διαρκούσης τῆς δεκατριετοῦς περιόδου, καθ' ἣν μετέσχεν ἐνεργῶς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Τσάρων.

Γεννηθεὶς ἐν Κερκύρα τὸ 1776, ἐκ παλαιᾶς ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας μετέβη εἰς

¹ Ἐπὶ τῇ ἑκατοστῇ ἐπετειῶ τοῦ θανάτου τοῦ Κυβερνήτου (9 Ὀκτωβρίου 1831).

Δ. ΜΠΙΣΚΙΝΗ

ΧΑΛΙΝΙΤΙΣ ΑΘΗΝΑ

ἡλικίαν δεκαεπτὰ ἐτῶν εἰς Πάδοβαν ἵνα σπουδάσῃ τὴν ἰατρικὴν. Πολὺ μᾶλλον τῆς ἰατρικῆς ὅμως ἐνδιέφερε τὸν νεαρὸν Κερκυραῖον ἡ μελέτη τῆς πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς καταστάσεως ἐν Εὐρώπῃ, οἷα αὕτη παρουσιάζετο μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν κἀνοδοῦ τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Βορείου Ἰταλίας καὶ τὴν κατὰ λυσι τῆς «Γαλινοτάτης Δημοκρατίας», ἣν ἐπεσφράγισεν ἡ συνθήκη τοῦ Καμποφόρμιο, τὸ 1797. Ἐν τῇ συνθήκῃ αὐτῇ ὤριζετο, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἡ παραχώρησις τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ὀλίγους μῆνας βραδύτερον, μετὰ τὴν ἀπονομὴν αὐτῷ τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματος, ἐπέστρεφεν εἰς τὴν γενέτειραν ὁ νέος ἰατρός. Ἄν καὶ ὑπὸ φιλελευθέρων μᾶλλον ἀρχῶν ἐμπορούμενος, ὁ Καποδίστριας δὲν ἠδύνατο νὰ παραδεχθῇ τὰς ὑπερβασίας καὶ τὰς ἀνθαιρεσίας τῶν Γάλλων δημοκρατικῶν, ὧν παρέστη αὐτόπτης μάρτυς τόσον ἐν Ἰταλίᾳ ὅσον καὶ ἐν Κερκύρᾳ. Ἐφ' ᾧ καὶ παρέμεινε κατ' ἀρχὰς μακρὰν τῆς πολιτικῆς, ἀσχολούμενος ἀποκλειστικῶς μὲ τὸ ἰατρικὸν τοῦ ἐπάγγελμα. Ἄλλ' ἢ ἐπὶ τῆς Κερκύρας καὶ τῶν λοιπῶν νήσων πρώτη Γαλλικὴ κατοχὴ δὲν διήρκεσεν, ὡς γνωστόν, ἐπὶ μακρόν. Ὁ Σουλτᾶνος, ἐκμανεὶς διὰ τὴν κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατείαν τοῦ Βοναπάρτου, συνεμάχησε, τελευτῶντος τοῦ 1798, μετὰ τοῦ Τσάρου καὶ, ὀλίγους μῆνας βραδύτερον, ὁ ἠνωμένος ρωσσοτουρκικὸς στόλος ἐξεπόρθησε τὴν Κέρκυραν καὶ τὰς ἄλλας νήσους τοῦ Ἴονίου. Ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν δύο νικητῶν ἰδρύθη τότε ἡ πρώτη Ἑπτανήσος Πολιτεία, κράτος ἡμικυρίαρχον καὶ φόρου ὑποτελές, ἀπολαῦνον ἅμως ἐσωτερικῆς αὐτονομίας. Ἡ συγκυριαρχία Τσάρου καὶ Σουλτάνου δὲν ἐβράδυνεν ἄλλως τε νὰ μετατραπῇ εἰς ἀποκλειστικὴν Ρωσικὴν κυριαρχίαν, ἣτις ἐξεδηλώθη διὰ τῆς ἀποστολῆς εἰς Κέρκυραν, ὡς αὐτοκρατορικοῦ ἐπιτρόπου, τοῦ κόμητος Μοτσενίγου (Ρώσσου διπλωμάτου, Ἑπτανησίου τὴν καταγωγὴν) ὅστις, προκηρύξας ἐκλογάς, προὐκάλεσε τὴν ψήφισιν τοῦ Ἴονίου συντάγματος τοῦ 1803, ὅπερ συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως καὶ ἡσυχίας ἐν ταῖς Νήσοις.

Ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Ρώσων εἰς Κέρκυραν, ὁ Καποδίστριας ἐγκατέλιπε τὴν πρώτην του ἐπιφυλακτικότητα καὶ ἤρχισεν ἀναμειγνυόμενος εἰς τὴν πολιτικὴν, πρῶτον ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Γερουσίας ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὅπου κατῴρθωσε νὰ κατευνάσῃ τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα εἶχον γεννήσῃ αἱ ἀντιμαχόμεναι ἀλλήλας πολιτικαὶ φατρίαι, εἶτα ὡς ὑπουργὸς τῆς νεοσυστάτου παλιτείας, θέσις εἰς ἣν παρέμεινε μέχρι τοῦ 1807, ὁπότε, δυνάμει τῆς ἐν Τιλσίτῃ ὑπογραφείσης συνθήκης, ὁ Τσάρος παρεχώρησε τὴν Ἑπτάνησον εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις ἔσπευσε νὰ κηρύξῃ τὰς Νήσους Γαλλικὴν ἐπαρχίαν.

Μὴ θέλων νὰ δεχθῆ δημοσίαν θέσιν παρὰ τοῦ νέου κυριαρχοῦ, ὅστις ἀφῆρεσεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του πᾶσαν πραγματικὴν αὐτονομίαν, ὁ Καποδίστριας ἀσμένως ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν ἣν, τῇ συστάσει τοῦ Μοντσενίγου, ἀπηύθυνεν αὐτῷ, ὀλίγους μῆνας βραδύτερον, τὸ Ρωσικὸν ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον. Ἀναχωρήσας ἐκ Κερκύρας, ἐν ἔτος περιπου μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν Γάλλων αὐτοκρατορικῶν, ἔφθασε, μετὰ μακρὸν ταξείδιον, εἰς Πετροῦπολιν, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1809.

* * *

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀφίξιν του εἰς τὴν Ρωσικὴν πρωτεύουσαν ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας διωρίσθη ἀκόλουθος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν (οὗτινος ἠγείτο τότε ὁ κόμης Ρομαντζόφ), μετὰ τὸν βαθμὸν αὐλικοῦ συμβούλου.

Κατὰ σύμπτωσιν, τὸ αὐτὸ ἔτος εἰσῆλθεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσσίας καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. Ὅντως ἀξιοσημεῖωτος σύμπτωσις! Ἀμφότεροι ἠλπισαν ὅτι θὰ ἠδύναντο μίαν ἡμέραν νὰ ἀποκαλέσουν τὸν τσάρον Ἀλέξανδρον ἐλευθερωτὴν τῆς πατρίδος των καὶ ὅμως, ἀπατηθέντες, ἐγκατέλιπον ἀμφότεροι τὴν θετὴν των πατρίδα διὰ νὰ θυσιασθῶσι χάριν τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν δούλων ἀδελφῶν των.

Ὑγεία ἐπισηφελῆς καὶ ὕλικαὶ στενοχωρίαι ἠνάγκασαν τὸν

Καποδίστριαν νὰ ζήσει μᾶλλον περιορισμένος τὰ πρῶτα δύο ἔτη τοῦ διπλωματικοῦ του σταδίου, συχνάζων σχεδὸν ἀποκλειστικῶς τοὺς ἐν Πειρουπόλει ἐγκατεστημένους Ἑλληνας καὶ τινὰς εὐγενεῖς οἰκογενείας ἐκ Μολδοβλαχίας. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων ἦσαν καὶ οἱ Στούρτζα. Ἡ δεσποινὶς Ροξάνη Στούρτζα, ἣτις ἐνυμφεύθη πολὺ βραδύτερον τὸν κόμητα Ἐδλιγγ καὶ ἣτις ὀλίγον ἔλειψε νὰ γίνῃ κόμισσα Καποδίστρια, ἦτο τότε κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς τσαρίνας Ἐλισάβετ, ὃ δὲ ἀδελφός της Ἀλέξανδρος, διατελέσας, μετὰ τὸ 1814, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἰδιαιτέρος γραμματεὺς τοῦ Ἑλληνορώσσου διπλωμάτου, εἶναι ὁ προτάξας τῆς δημοσιευθείσης μετὰ θάνατον ἀλληλογραφίας τοῦ Κυβερνήτου τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐν Πειρουπόλει διαμονῆς χρονολογεῖται καὶ ἡ φιλία ἣτις συνέδεσε τὸν Καποδίστριαν μὲ τὸν Ἡπειρώτην Ἰωάννην Δομπόλην. Εἰς τὰς μετὰ τοῦ Καποδίστρια συνομιλίας καὶ εἰς τὴν ἐπιμονὴν μεθ' ἧς ὁ φιλόπατρις Κερκυραῖος ἐξῆρε πάντοτε τὴν ἀνάγκην τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ὀφείλεται, ὡς ὁ ἴδιος ὁ Δομπόλης ὁμολογεῖ, ἡ ἀπόφασις ἣν ἔλαβε τὸ 1849, κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης του, νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν του διὰ τὴν Ἰδρυσιν Πανεπιστημίου ὅπερ θὰ ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ φίλου του.

Ἡ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν γραφειοκρατικὴ ὑπηρεσία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν Καποδίστριαν, οὕτινος ἐξ ἄλλου ἡ ὑγεία ὑπέφερεν ὡς ἐκ τοῦ ὑπεράγαν ψυχροῦ κλίματος τῆς Ρωσικῆς πρωτευούσης. Δὲν ἦτο δὲ καὶ εὐκόλον νὰ τοποθετηθῇ παρὰ τινι πρεσβείᾳ ἐν τῷ ἔξωτερικῷ λόγῳ τοῦ ὅτι, γεννηθεὶς ἐν χώρᾳ ἧς ἦρχον τότε οἱ Γάλλοι, ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἀποφύγῃ τὴν μετάρθεσίν του εἰς κράτος οὕτινος ἐδέσποζεν ὁ Ναπολέων ἢ οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον ὁ στρατηλάτης αὐτοκράτωρ ἐνόει νὰ θεωρῇ ὑπηκόους του πάντας τοὺς ἐν Ἑπτανήσῳ γεννηθέντας. Δι' αὐτὸ ἐσχέφθη μάλιστα πρὸς στιγμὴν νὰ ζητήσῃ ὅπως ἀποσπασθῇ παρὰ τῆς ἐν Ρίφ Ἰανείρῳ πρεσβείας. Ἄλλ' εὐτυχῶς ὁ γέρον Στούρτζας, προσωπικὸς φίλος τοῦ Ρομαν-

τζόφ, ἐπέτυχε, μεσοῦντος τοῦ 1811, τὸν διορισμὸν τοῦ ὡς ὑπεραρίθμου ἀκολούθου ἐν Βιέννῃ. Ἦτο δὲ πράγματι τοῦτο ἀληθὲς εὐτύχημα, διότι ἂν μετέβαινεν εἰς Ν. Ἀμερικὴν θὰ ἐθάπτετο ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν καὶ δὲν θὰ εὔρισκε πιθανὸν ποτὲ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὰ ὑψηλὰ ἀξιώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ τὸν ἀνυψώσῃ ἡ εὐνοια τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου.

Μολονότι κατ' ἀρχὰς ὁ ἐν Βιέννῃ πρέσβυς κόμης Στά-κελμπεργ ἐδέχθη αὐτὸν ψυχρότατα, δὲν ἐβράδυνεν οὗτος νὰ ἐκτιμήσῃ δεόντως τὰ ἔξαιρετικά προσόντα τοῦ νέου ἀκολούθου του, καὶ νὰ ἀναφέρῃ σχετικῶς εἰς τὸν ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργόν. Ὄταν δὲ ὀλίγον βραδύτερον ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐν Μολδοβλαχία στρατοῦ εὐρισκόμενος ναύαρχος Τσιτσαγγόφ ἔσχεν ἀνάγκην ἑνὸς διπλωματικοῦ συμβούλου καὶ ἀρχηγοῦ τοῦ πολιτικοῦ του γραφείου, ὁ Ρομαντζόφ διέταξε τὸν Καποδίστριαν νὰ μεταβῇ εἰς Βουκουρέστιον τιθέμενος εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Ναυάρχου.

Ὁ Καποδίστριας παρέμεινεν ἐν Μολδοβλαχία μέχρι τέλους περίπου τοῦ ἔτους 1812. Πλὴν τῆς διεξαγωγῆς τῆς διπλωματικῆς ἀλληλογραφίας ὁ Τσιτσαγγόφ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν ὀργάνωσιν τῆς Βεσσαραβίας, ἣν τότε ἡ Τουρκία, δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, εἶχε παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ρωσσίαν.

«Δὲν ἠμπορῶ παρὰ νὰ ἀναγνωρίσω τὴν ἀξίαν καὶ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ κυριωτέρου συνεργάτου μου κόμητος Καποδίστρια, ἔγραψεν ὁ Τσιτσαγγόφ πρὸς τὸν Τσάρον. Ἡ ἀφοσίωσις του πρὸς τὸ καθήκον, αἱ γνώσεις του καὶ τὰ λεπτὰ καὶ εὐγενῆ αἰσθημάτα του εἶναι τίτλοι ἱκανοὶ διὰ νὰ τύχῃ τῆς εὐνοίας τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος».

Ἡ ἐξέλιξις τῶν ἐν Εὐρώπῃ στρατιωτικῶν γεγονότων συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ ἀνακληθῇ ἡ παρὰ τὸν Δούναβιν στρατιὰ ἵνα ἐνισχύσῃ τὸ σύνολον τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Ρωσσίας εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος μέγαν ἀγῶνα. Ὁ Καποδίστριας ἠκολούθησε τὸν Τσιτσαγγόφ καί, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τούτου, τὸν ἀντικαταστάτην του στρατηγὸν Μπάρκλεϋ—Τόλλυ, καθ' ὅλην τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1813 ἐστρα-

τείαν ἀνά τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην. Ὡς διευθυντὴς τῆς πολιτικῆς γραμματείας τοῦ στρατηγοῦ εἶχεν ὡς κύριον ἔργον τὴν διαφώτισιν τῆς ἐν Εὐρώπῃ κοινῆς γνώμης ὡς πρὸς τὴν πορείαν τῶν πολεμικῶν γεγονότων καὶ τὰς διαθέσεις τῶν Συμμάχων ἡγεμόνων, συντάσσων πολεμικὰ δελτία καὶ ἐκδίδων προκηρύξεις, συντελῶν συνάμα εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέραν διάδοσιν αὐτῶν ἀνά τὴν Εὐρώπην ὁλόκληρον.

Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐν Λειψία μεγάλης μάχης τῶν Ἐθνῶν, ὁ Καποδίστριας συνειργάζετο ὑπὸ τὴν στέγην καλύβης μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Μπάρκλεϋ, ὅταν αἰφνιδίως ὁ Αὐτοκράτωρ εὐρέθη πρὸ αὐτῶν. Ὁ Καποδίστριας ἔσπευσε νὰ ἀποσυρθῇ ἀλλ' ὁ Τσάρος, μαθὼν ποῖος ἦτο, τὸν ἐκάλεσε νὰ παραμείνῃ καί, ἀφοῦ τοῦ ἐξέφρασε τὴν εὐχαρίστησιν του, διότι ἐλάμβανε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ προσωπικῶς ἕνα τῶν ὑπαλλήλων τῆς διπλωματικῆς ὑπηρεσίας περὶ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἤδη ἀκούσῃ πολλά καλά, τοῦ ἔδωκε τὴν ἄδειαν νὰ παρουσιάζεται εἰς τὸ μέλλον αὐτοπροσώπως ἐνώπιόν του, ὡσάκις ἤθελε κρίνῃ τοῦτο ἀναγκαῖον, ἀρκοῦμενος εἰς προφορικὰς ἀνακοινώσεις ἀντὶ νὰ χρονοτριβῇ συντάσσων γραπτὰ ὑπομνήματα. Ἦτο αὕτῃ ἡ πρώτη συνάντησις τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' μετὰ τοῦ μέλλοντος συμβούλου του, ἡ δὲ εὐνοϊκὴ ἐντύπωσις ἦν ὁ Κερκυραῖος διπλωμάτης ἐνεποίησεν εἰς τὸν Μονάρχην, συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ τοῦ ἀνατεθῇ, ὀλίγον καιρὸν ἀργότερον μίᾳ ἐξαιρετικῶς λεπτῇ καὶ δυσχερῆς διπλωματικῇ ἀποστολῇ.

Μετὰ τὴν νίκην τῆς Λειψίας, ὅταν ὁ συμμαχικὸς στρατὸς ἔφθασεν εἰς τὴν Φραγκφούρτην, ὁ Τσάρος ἐκάλεσε μίαν ἐσπέραν παρ' αὐτῷ τὸν Καποδίστριαν καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἐσκόπει νὰ τὸν ἐπιφορτίσῃ μὲ μίαν διπλωματικὴν ἀποστολὴν εἰς Ἑλβετίαν, εἰς τὴν ὁποίαν προσέδιδεν ὅλως ἰδιαιτέραν σημασίαν. Ὁ Τσάρος, ἐκπαιδευθεὶς ἀπὸ τὸν Ἑλβετὸν φιλόλογον Λαχάρπ, ἔτρεφεν ἰδιαιτέραν ἀγάπην πρὸς τὸ μικρὸν αὐτὸ ἔθνος. Αἱ διχόνοιαι μεταξὺ τῶν ὀλιγαρχικῶν ἀρι-

στοκρατῶν καὶ τῶν ἐξημμένων δημοκρατικῶν, αἵτινες εἶχον χωρίσει τοὺς Ἑλβετοὺς εἰς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, ἐκινδύνεον νὰ κατασπαράξωσι τὴν χώραν καὶ νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν ἔρημιον τῆς ἀναρχίας. Σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς τοῦ Καποδίστρια ἦτο νὰ ἐξετάσῃ ἐπὶ τόπου τὴν κατάστασιν καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνευσιν τῆς χώρας οὕτως ὥστε, ἀποκαθισταμένης τῆς τάξεως καὶ ἐγκαθιδρυομένης κανονικῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως, οἱ Ἑλβετοί, διαρρηγγύνοντες τοὺς ἰδιαιτέρους δεσμοὺς οἵτινες συνέδεον αὐτοὺς μετὰ τῆς Γαλλίας ἀπὸ τοῦ 1803, νὰ ταχθῶσι μὲ τὸ μέρος τῶν Συμμάχων εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ὕστατον ἀγῶνα.

«Πέποιθα, εἶπεν ἀποχωριζόμενος αὐτοῦ ὁ Αὐτοκράτωρ, ὅτι ἐφ' ὅσον τόσον ἐπιτυχῶς ὑπηρετήσατε ἄλλοτε ἐν Ἑπτανήσῳ, θὰ ἐπιτύχητε κάλλιον παντὸς ἄλλου ἐν Ἑλβετίᾳ».

Μαζὶ μὲ τὸν Καποδίστριαν ἀνεχώρησε δι' Ἑλβετίαν, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Αὐστρίας, ὁ κόμης φὸν Λεπτσέλτερν. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀφίξίν των εἰς Ζυρίχην, οἱ δύο διπλωμάται ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν Ἑλβετικὴν κυβέρνησιν καὶ εἰς τὰς συνδιαλέξεις αἷ ἔσχον μετὰ τῶν ἰθυνότων προσεπάθησαν πρῶτον νὰ ἀποσπάσωσι τὴν Ἑλβετίαν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ὑποδοῦλωσιν, εἰς ἣν ἐν τοῖς πράγμασιν εὐρίσκετο ἔναντι τῆς Γαλλίας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταλήξωσι βαθμηδὸν εἰς τὸ νὰ ζητήσωσι τὴν ἐνεργὸν σύμπραξιν τῶν Ἑλβετῶν μετὰ τῶν Συμμάχων, σύμπραξιν ἣς τὸ σπουδαιότερον πλεονέκτημα ἔμελλε νὰ εἶναι ἢ διὰ τοῦ Ἑλβετικοῦ ἐδάφους διέλευσις τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ ἀπεφασίζετο ἢ εἰσβολὴ εἰς τὴν Γαλλίαν. Πρὸ τῆς ρητῆς ἀρνήσεως ὅμως τῶν ἀρχόντων τῆς χώρας ὅπως ἐνδώσωσιν εἰς τὰς προτροπὰς τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσσίας, συμμαχικὸς στρατός, ὑπὸ τὸν στρατάρχην Σβάρτσενμπεργκ, κατέλαβεν αἰφνιδίως, ἀμαχητὶ ἄλλως τε, τὴν Βάλην, τελευτῶντος τοῦ Δεκεμβρίου 1813, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐκεῖθεν διέλευσιν ὀρισμένου τμήματος τῆς συμμαχικῆς στρατιᾶς. Οἱ δύο διπλωμάται ἐλάμβανον συγχρόνως τὴν ἐντολὴν νὰ καθησυχάσωσι τὰ πνεύματα τῶν φιλελευθέρων ἰδίᾳ οἵτινες, φίλα τοῖς Γάλλοις φρονούντες, ἐξεμάνησαν διὰ τὴν

παραβίασιν τῆς οὐδετερότητος τῆς πατρίδος των. Ἐφ' ᾧ καὶ εἰς τὴν διακοίνωσιν, ἣν ἔσπευσαν νὰ ἐπιδώσωσιν εἰς τὴν Ἑλβετικὴν κυβέρνησιν, ὁ Καποδίστριας καὶ ὁ Λεπτσέλτερν ὑπέσχοντο, ἐν ὀνόματι τῶν Συμμάχων ἡγεμόνων, ὅτι οὗτοι δὲν θὰ καταθέσωσι τὰ ὄπλα πρὶν ἢ ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς Ἑλβετοὺς ἐκεῖνας τῶν ἐπαρχιῶν των, ἃς εἶχε προσαρτήσῃ ἡ Γαλλία καὶ πρὶν ἢ ἀποκαταστήσωσι τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας ὡς κράτους ἐλευθέρου, ἀναλαμβάνοντες συγχρόνως τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν διαρκῆ τούτου οὐδετερότητα διὰ τὸ μέλλον.

Ὁ Καποδίστριας παρέμεινεν ἐν Ἑλβετία, ὡς πρέσβυς τῆς Ρωσσίας, μέχρι τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1814. Τὸ κύριον δὲ ἔργον αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ συμφιλίωσις τῶν διαφόρων πολιτικῶν μερίδων καὶ ἡ τῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ ἐπιτευχθεῖσα τέλος συναίνεσις ὄλων διὰ τὴν ψήφισιν τοῦ ὀμοσπονδιακοῦ συντάγματος τοῦ 1815, ὑπερ ἀπετέλεσε τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς Ἑλβετικῆς Ὀμοσπονδίας. Μέχρις ὅτου ὅμως τὸ ἔργον του στεφθῆ ὑπὸ ἐπιτυχίας, ὁ Καποδίστριας ἔσχε νὰ παλαίσῃ κατὰ μυριάων δυσχερειῶν. Ὡσεὶ νὰ μὴν ἔφθανεν ἡ παρὰ πᾶσι σχεδὸν τοῖς Ἑλβετοῖς ἐπικρατοῦσα ἤδη μεγίστη ἔξαψις τῶν πολιτικῶν παθῶν, ὁ Λεπτσέλτερν ἐνεθάρρυνε κρυφίως, κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦλάχιστον, τὰς ἐλπίδας τῶν ὀλιγαρχικῶν, ὧν αἱ ἀπαιτήσεις ἠῦξανον ἐφ' ὅσον τὸ τέλος τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ἐφαίνετο καθημέραν προσεχέστερον. Ἐκ τῶν δεκαεννέα καντονίων, τὰ ὀκτὼ εἰς τὰ ὁποῖα ἐπεκράτουν οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἐσχημάτισαν ἴδιον πολιτικὸν σύμπλεγμα, μὲ ἰδιαιτέραν Δίαιταν, ἣτις συνῆλθεν ἐν Λυκέρνη, ἐνῶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν λοιπῶν καντονίων συνεδρίαζον ἐν Ζυρίχῃ. Εὐτυχῶς ὁ Λεπτσέλτερν ἀνεκλήθη τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος 1814, ὁ δὲ ἀντικαταστάτης του φὸν Σράουτ δὲν ἦτο ἄνθρωπος συμπαθῆς, ἱκανὸς νὰ ἐξασκήσῃ σοβαρὰν ἐπιρροήν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Καποδίστριας, καίτοι ὄφειλε νὰ συνεργάζεται καὶ νὰ συνεννοεῖται μετὰ τῶν πρεσβευτῶν Αὐστρίας, Ἀγγλίας καὶ Πρωσσίας, ἀπέβη ὁ κύριος ἀντιπρόσωπος τῶν τεσσάρων συμμάχων Μεγάλων Δυνάμεων ἐν Ἑλβετία καὶ ὁ μόνος ὅστις κατώρθωνεν αἱ συμ-

βουλαί του να γίνονται εισακουσταί. Κατόπιν μακρῶν συνομιλιῶν καὶ συνδιασκέψεων μετὰ τῶν ἐξεχόντων ἀνδρῶν τῆς χώρας ἐπέτυχε τὴν διάλυσιν τῆς ἐν Λυκέρνη συνελθούσης συνελεύσεως καὶ τὴν σύμπραξιν ὅλων τῶν καντονίων πρὸς ψήφισιν τοῦ νέου ὁμοσπονδιακοῦ συντάγματος. Πρὸ τῶν ἀτελευτήτων ὅμως συζητήσεων τῶν πληρεξουσίων τοῦ Ἑθνους, ὁ Καποδίστριας συνέταξε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Διαιτήσ μακρὸν ὑπόμνημα, τὸ ὁποῖον περιεῖχε τὰς βάσεις ἐφ' ὧν θὰ ἔπρεπε, κατ' αὐτόν, νὰ στηριχθῆ τὸ νέον σύνταγμα. Καὶ ὄντως τὸ ὁμοσπονδιακὸν σύνταγμα τὸ ὁποῖον τέλος ἐψηφίσθη καὶ ἐδημοσιεύθη τὸ ἐπόμενον ἔτος (1815) δὲν ἀφίσταται, εἰς τὰ κυριώτερα του σημεῖα τῶν ἀρχῶν τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Καποδίστρια. Τὸ σύνταγμα τοῦ 1815 δὲν ἦτο βεβαίως τέλειον. Τὸ κυριώτερον ἐλάττωμα του ἦτο ἡ σχετικὴ ἀδυναμία τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, τοῦθ' ὅπερ καὶ προῦκάλεσε βραδύτερον τὴν ἀναθεώρησιν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδημοσιεύθη ἦτο τὸ μόνον δυνάμενον νὰ συγκεντρώσῃ τὴν συναίνεσιν ὅλων τῶν κομμάτων. Ἡ εὐγνωμοσύνη ἄλλως τε τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλβετίας διὰ τὸ ἔργον τοῦ Κερκυραίου διπλωμάτου ἐξεδηλώθη παντοιοτρόπως.

Ἀποχαιρετῶν αὐτὸν τὴν στιγμὴν τῆς ἐξ Ἑλβετίας ἀναχωρήσεώς του, ὁ πρόεδρος τῆς Διαιτήσ Ραϊνχαρτ ἔγραφε, σὺν ἄλλοις, πρὸς τὸν Καποδίστριαν :

«Τοὺς χαλεποὺς αὐτοὺς χρόνους διέκρινε τὸ ἀδιάκοπον καὶ βαθὺ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον ἡ Ἑμμετέρα Ἐξοχότης ἔδειξε διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς πατρίδος μας, καὶ ἡ εὐμένεια Ἑμῶν πρὸς τοὺς ἀρχοντας τῆς Χώρας. Ἐστὲ βέβαιος, κύριε κόμη, ὅτι θὰ τηρήσωμεν πιστῶς τὴν ἀνάμνησιν αὐτὴν. Θὰ εἶναι δι' ἡμᾶς ἀναπόσπαστος ἀπὸ τὴν παροῦσαν ἐποχὴν, καὶ ἡ Ἑλβετία, ἐπανακτήσασα τὰ δικαιώματά της, εὐελπίς διὰ τὸ μέλλον της, οὐδέποτε θὰ λησμονήσῃ πόσον Ἑμεῖς συνεβάλατε εἰς τοῦτο».

Καὶ κατὰ τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης ἄλλως τε καὶ τὰς ἐν Παρισίοις, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Βατερλώ, διαπραγματεύσεις ὁ Καποδίστριας δὲν ἐλησιμόνησε τὴν Ἑλβετίαν καὶ συνέτει-

νεν οὐκ ὀλίγον ἀφ' ἑνὸς εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχη αὕτη μικράς τινας ἑδαφικὰς προσαυξήσεις, αἵτινες ὅμως ἐνεῖχον μεγίστην ἐμπορικὴν καὶ στρατηγικὴν ἀξίαν διὰ τοὺς Ἑλβετοὺς, ἀφ' ἑτέρου καὶ κυρίως εἰς τὸ νὰ ἀναγνωρίσωσι καὶ ἐγγυηθῶσι συνάμα αἱ Δυνάμεις τὴν διαρκῆ οὐδετερότητα τῆς Ἑλβετικῆς Ὀμοσπονδίας.

«Ἐὰν διέλθῃ ἐκ Γενεύης, ἔγραφεν ὁ Ἑλβετὸς ἀντιπρόσωπος εἰς τὰ συνέδρια τῆς Βιέννης καὶ τῶν Παρισίων Πικτὲ ντὲ Ροσσεμὸν πρὸς τὴν κυβέρνησίν του, νὰ μὴ λείψουν νὰ σημάνουν ὅλα τὰ κωδωνοστάσια καὶ νὰ ἤχησούν ὅλα τὰ πυροβόλα, διότι οὐδέποτε ἄνθρωπος τόσον ὑψηλὰ εὐρισκόμενος κατηνάλωσε τοσοῦτον χρόνον καὶ τοιαύτην προσοχὴν εἰς ζήτημα φαινομενικῶς δευτερεῦον. Ὅτι ἔκαμε δι' ἡμᾶς εἶναι ἀριστούργημα ἀνιδιοτελοῦς ἐπιμονῆς».

Εἰς δείγμα εὐγνωμοσύνης αἱ πολιτεῖαι Γενεύης καὶ Λωζάννης ὠνόμασαν τὸν Καποδίστριαν ἐπίτιμον πολίτην. Ἡ φιλοξενία δὲ ἦν βραδύτερον εὐρεν ἐπὶ πενταετίαν ἐν Ἑλβετία, ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἀποχωρήσεως ἐκ τῆς Ρωσσοικῆς ὑπηρεσίας μέχρι τῆς ἐκλογῆς του ὡς κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὁ ἐκδηλωθεὶς φιλελληνισμὸς τῶν Ἑλβετῶν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος ὅστις κατέστησε τὴν Γενεὺν, μὲ τὸν Γαβριὴλ Ἐυνάρδον ἐπὶ κεφαλῆς, τὸ κέντρον τῆς ὅλης ἐν Ἑυρώπῃ φιλελληνικῆς κινήσεως, ὡφείλοντο βεβαίως κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἐτῶν 1814 - 1815.

*
* *

Ἡ ἐπιτυχία τῆς εἰς Ἑλβετίαν ἀποστολῆς ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς προσκλήσεως ἦν κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1814 ὁ Καποδίστριας ἔλαβε παρὰ τοῦ Τσάρου ὅπως μεταβῆ εἰς Βιέννην καὶ συμμετάσχῃ τῶν ἐργασιῶν τοῦ μεγάλου διεθνοῦς συνεδρίου, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ καταστρώσῃ τὸν νέον γεωγραφικὸν καὶ πολιτειακὸν χάρτην τῆς Ἑυρώπης, μετὰ τὴν λῆξιν τῶν μακροχρονίων Ναπολεοντειῶν πολέμων. Ἐν Βιέννῃ ὁ Καποδίστριας ἔμελλε νὰ διαδραματίσῃ πρωτεύοντα ρόλον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ συνεδρίου, διατελέσας μετὰ τοῦ

πρίγκηπος Ραζουμόφσκυ και τοῦ κόμητος Νέσσελροδ ἐκ τῶν κυριωτέρων συνεργατῶν και συμβούλων τοῦ Αὐτοκράτορος. «Ὁ Καποδίστριας ἔχει ἑπτὰ γραμματεῖς, οἵτινες ἐργάζονται νυχθημερόν» ἔγραφε σχετικῶς ὁ Ἑλβετὸς πληρεξούσιος Πικτὲ πρὸς τὴν κυβέρνησίν του.

Δὲν προτίθεμαι νὰ ἀσχοληθῶ ἰδιαιτέρως ἐνταῦθα μὲ τὴν συμμετοχὴν τοῦ Καποδίστρια εἰς τὰς διαφόρους διαπραγματεύσεις αἵτινες ἔλαβον χώραν ἐν Βιέννῃ. Ἄρκει νὰ ἀναφέρω ὅτι αὐτὸς και ὁ ἐπιστήθιος τοῦ Μέττερνιχ φίλος, ἱππότης φὸν Γκέντς, ὑπῆρξαν (ὡς ὁ τελευταῖος οὗτος μαρτυρεῖ) οἱ συντάκται τῆς τελικῆς πράξεως τοῦ Συνεδρίου ἧτις, ὑπογραφεῖσα τὴν 9 Ἰουνίου 1815, περιλαμβάνει τὰς ὀριστικὰς ἀποφάσεις εἰς αἷς κατέληξαν αἱ διαπραγματεύσεις τόσων μηνῶν.

Παρὰ τὴν καταπληκτικὴν ὁμως ἐργασίαν ἣτις ἐβάρυνεν αὐτόν, ὁ Καποδίστριας οὐδὲ πρὸς στιγμὴν ἐλησμόνησε τὴν πατρίδα του, ἠθέλησε δὲ νὰ ἐπωφεληθῆ τῆς ἐν Βιέννῃ συνόδου ἵνα προσπαθῆσῃ ἀφ' ἐνὸς νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἰσχυρῶν τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τῆς τύχης τῶν δούλων ἀδελφῶν του, ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν γεννέτειραν Κέρκυραν και τὰς λοιπὰς νήσους τοῦ Ἰονίου καθεστῶς ὅσον τὸ δυνατόν μᾶλλον συνάδον πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν Ἑπιανησίων.

Τὸ Ἑλληνικὸν ζήτημα και ἐν γένει ἡ τύχη τῶν ἐν τῇ Ὄθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ Χριστιανῶν δὲν περιελήφθη, ὡς γνωστόν, εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ ἐν Βιέννῃ συνεδρίου. Οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῆ τοιοῦτον τι, ἐφ' ὅσον ἡ Ναπολεόντειος κυριαρχία δὲν εἶχεν ἐπεκταθῆ οὔτε ἀμέσως οὔτε ἐμμέσως ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Ἐχων ὁμως πάντοτε ὑπ' ὄψει τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων και θέλων νὰ ὑπενθυμίσῃ ἐμμέσως εἰς τὴν Εὐρώπην ὅτι ὑπῆρχε ζήτημα Ἑλληνικόν, ὁ Καποδίστριας προσέβη, τῇ συναινέσει τοῦ Τσάρου, διαρκοῦντος τοῦ συνεδρίου εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς «Φιλομούσου Ἑταιρείας», μὲ σκοπὸν τὴν διενέργειαν ἐράνων χάριν διαδόσεως τῆς παιδείας μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ὅλοι οἱ ἐν Βιέννῃ συνηγμένοι μεγαστάνας και

διπλωμάται ἔσπευσαν νὰ προσφέρωσι τὸν ὀβολὸν των, θέλοντες νὰ φανῶσιν εὐάρεστοι εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον, τὰ δ' οὕτω συλλεγέντα χρήματα ἀπεστάλησαν εἰς διάφορα ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικὰ σχολεῖα. Τὸ γεγονός ὅτι, κατὰ σύμπτωσιν, τὸ αὐτὸ ἔτος ἰδρῦθη ἐν Ὁδησσῶ ἡ «Φιλικὴ Ἑταιρεία» συντέεινεν εἰς τὸ νὰ ἐπικρατήσῃ ἐνίοτε σύγχυσις παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς ὡς πρὸς τὰς δύο αὐτὰς «ἑταιρείας», αἵτινες ὁμως, τὴν στιγμὴν τοῦλάχιστον τῆς ἰδρύσεως αὐτῶν, οὐδὲν τὸ κοινὸν εἶχον μεταξύ των.

Τὸ ζήτημα τῆς τύχης τῶν Ἰονίων Νήσων ἔμελλε νὰ γίνῃ ἀντικείμενον μακρῶν διαπραγματεύσεων. Ἡ γεωγραφικὴ των θέσις, ἰδίᾳ ἡ τῆς Κερκύρας εἰς τὸ στόμιον τῆς Ἀδριατικῆς, εἶχε μεγάλην σημασίαν ἀπὸ τε στρατηγικῆς καὶ ναυτιλιακῆς ἀπόψεως, διάφορα κράτη δέ, ἀλλ' ἰδιαιτέρως ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Αὐστρία, ἐπεζήτουν τὴν ἐπ' αὐτῶν κυριαρχίαν. Αἱ πλεῖστοι τῶν Νήσων εἶχον ἤδη περιέλθῃ ἄλλως τε εἰς χεῖρας τῶν Ἀγγλων ἀπὸ τοῦ 1809. Τῆς Κερκύρας ὁμως ἐκράτησαν οἱ Γάλλοι μέχρις οὗ ἡ μετὰ τὴν Γαλλίας καὶ Συμμάχων σύμβασις τῆς 23ης Ἀπριλίου 1814, ἣτις περιώρισεν τὴν Γαλλίαν εἰς τὰ πρὸ τοῦ 1792 σύνορα της, ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ παραδώσωσι καὶ τὴν Κέρκυραν εἰς τὸν Ἀγγλον ναύαρχον, ὅστις καὶ κατέλαβεν αὐτὴν ἀλλ' ἐν ὀνόματι οὐχὶ μόνης τῆς Ἀγγλίας ἀλλ' ὅλων τῶν συμμάχων Δυνάμεων.

Πλὴν τῆς Ἀγγλίας καὶ Αὐστρίας καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες ἤλπιζον νὰ ἀποζημιωθῶσι διὰ τῆς ἀποκτήσεως τῶν Ἑπτὰ Νήσων. Οὕτω διεξεδίκησαν αὐτὰς ἀλληλοδιαδόχως ὁ υἱὸς τῆς Ἰωσηφίνας καὶ τέως ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἰταλίας Εὐγένειος Μπωαρναί, ἡ αὐτοκράτειρα Μαρία Λουῖζα, τὸ τάγμα τῶν ἱπποτῶν τῆς Μάλτας. Τὰ τοιαῦτα σχέδια ὁμως εἶχον τὸ οὐσιαστικὸν μειονέκτημα ὅτι διὰ τῆς πραγματοποιήσεως των δὲν θὰ ἐξησφαλίζετο ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν Ἰονίων. Ὁ λαὸς τῆς Ἑπτανήσου ἐζήτηε πλήρη ἐσωτερικὴν αὐτονομίαν καὶ σχετικὴν διεθνῆ ἀνεξαρτησίαν, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ εἰ μὴ τιθέμενος ὑπὸ τὴν προστασίαν ἡγεμόνος φιλελευθέρων ἀρχῶν καὶ συνάμα κραταιοῦ ὥστε

νά υπερασπίση ἑνδεχομένως ἐπιτυχῶς τὰς Νήσους ἀπὸ πάσης ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς καὶ προστατεύση σοβαρῶς τὰ ἐμπορικά καὶ ναυτιλιακὰ συμφέροντα τῶν Νησιωτῶν. Προκειμένου δὲ νὰ ἐκλέξωσι μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ἀγγλίας οἱ Ἴόνιοι ἀδιστάκτως ἔκλινον πρὸς τὴν μεγαλυτέραν ναυτικὴν Δύναμιν τοῦ κόσμου ἤτις, οὕσα συνάμα τὸ μόνον Εὐρωπαϊκὸν κράτος ἐν ᾧ ὁ θεσμὸς τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος ἐλειτούργει ἤδη ἀπὸ τόσου χρόνου, ἐθεωρεῖτο δικαίως ἢ ἀδίκως ὡς ἡ μᾶλλον φιλελεύθερος τῶν Μ. Δυνάμεων. Ἐφ' ᾧ καὶ πᾶσαι αἱ ἐνέργειαι τοῦ Καποδίστρια ἔτειναν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν Ἰονίου κράτους ἀνεξαρτήτου, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἀγγλοῦ βασιλέως, περιοριζομένων συνάμα τῶν δικαιωμάτων τῆς προστατίδος Δυνάμεως εἰς τὸ ἐλάχιστον. Καὶ ὄντως ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων τῆς 5ης Νοεμβρίου 1815, ἡ ὑπογραφεῖσα ὑπὸ τῶν τεσσάρων συμμάχων Δυνάμεων, Ἀγγλίας, Αὐστρίας, Πρωσσίας καὶ Ρωσσίας (ἡ Γαλλία προσεχώρησεν εἰς αὐτὴν ἐν ἔτος βραδύτερον), ὀρίζει ὅτι ἡ Ἐπιάνησος θὰ ἀποτελέσῃ κράτος ἐνιαῖον καὶ ἀνεξάρτητον, δικαιούμενον νὰ ἔχῃ ἴδιαν σημαίαν, καὶ διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν προστασίαν τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, εἰς τὴν κύρωσιν τοῦ ὁποίου θὰ ὑπεβάλετο καὶ τὸ σύνταγμα τὸ ὁποῖον ὁ Ἰόνιος λαὸς θὰ ἐψήφισε διὰ τῶν νομίμων αὐτοῦ ἀντιπροσώπων.

Δυστυχῶς τόσον ὁ Καποδίστριας ὅσον καὶ οἱ συμπατριῶται του ἠπατήθησαν στηριζάντες τὰς ἐλπίδας τῶν ἐπὶ τῶν φιλελευθέρων αἰσθημάτων τῶν Ἀγγλων. Οἱ πρῶτοι τοῦλάχιστον ἀμοσταί, οὓς τὸ Ἀγγλικὸν στέμμα ἀπέστειλεν εἰς Κέρκυραν, ἐρμηνεύοντες ἢ καὶ παρερμηνεύοντες τὴν συνθήκην τοῦ 1815 ὡς αὐτοὶ ἤθελον, ἐκυβέρνησαν τὰς Νήσους κατὰ τρόπον αὐταρχικώτατον. Λαμβανομένου ὅμως ὑπ' ὄψιν ποῖον ὑπῆρξεν ἐν γένει τὸ ἐπικρατοῦν πνεῦμα ἐν Εὐρώπῃ τὸ 1815, προφανές εἶναι ὅτι ἐὰν, ἀντὶ τῆς Ἀγγλίας, ἢ ἐπὶ τῶν Νήσων προστασία εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὴν Αὐστρίαν ἢ ἄλλην τινὰ τῶν Δυνάμεων, οἱ Ἴόνιοι θὰ εἶχον νὰ ὑποφέρωσι πολὺ περισσότερα ἀκόμη ἀπὸ ὅσα μετὰ τῆς καρτερίας καὶ τῶς αὐτῆς φιλοπατρίας ὑπέμειναν.

*
* *

Ὡς γνωστόν, πρὶν ἢ ἀκόμη λήξουν αἱ ἐργασίαι τῆς ἐν Βιέννῃ συνόδου, ὁ Ναπολέων ἐπανακάμψας εἰς Γαλλίαν ἐκ τῆς ἐν Ἐλβα ἐξορίας καὶ ἀναλαβὼν ἐκ νέου τὴν ἐξουσίαν παρέμεινεν αὐτοκράτωρ ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας, μέχρις οὗ κατετροπώθη, ὀριστικῶς πλέον, ὑπὸ τῶν Συμμάχων εἰς τὸ Βατερλώ.

Ὁ Καποδίστριας, ἀκολουθήσας τὸν Τσάρον, εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον, εἰσῆλθε μετὰ τῶν νικητῶν εἰς τοὺς Παρισίους καὶ ἀντεπροσώπευσε τὸν κύριον του εἰς τὰς συνδιασκέψεις αἵτινες ἔλαβον χώραν εἰς τὴν Γαλλικὴν πρωτεύουσαν, καταλήξασαι εἰς τὴν συνθήκην τῆς 20 Νοεμβρίου 1815, ἣτις ἀπεκατέστησε καὶ πάλιν τὰς εἰρηνικὰς σχέσεις μεταξὺ Γαλλίας καὶ Συμμάχων. Τὴν ἐπομένην τοῦ Βατερλώ ὁμως οἱ Σύμμαχοι ἐφάνησαν πολὺ ἀπαιτητικώτεροι εἰς τὰς κατὰ τῆς Γαλλίας ἀξιώσεις των, ἀπὸ ὅ,τι εἶχον φανῆ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος, μετὰ τὴν πρώτην ἀπὸ τοῦ θρόνου παραίτησιν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Ἦθελον πλέον νὰ ἐπιβάλουν εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν καταβολὴν πολεμικῆς ἀποζημιώσεως ὑπερόγκου καὶ νέαν διαρρύθμισιν τῶν ἀνατολικῶν της συνόρων, ἣτις θὰ συνεπήγετο τὴν εἰς τὴν Πρωσσίαν παράδοσιν τῶν σημαντικωτέρων Γαλλικῶν φρουρίων. Ἡ μόνη τῶν Μ. Δυνάμεων ἣτις ὑπεστήριξε τότε τὰ δίκαια τῆς Γαλλίας ὑπῆρξεν ἡ Ρωσσία, καὶ τοῦτο χάρις εἰς τὴν προσωπικὴν ἐπιρροὴν ἣν ὁ Καποδίστριας ἐξήσκει ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α΄.

Ὁ Καποδίστριας, ἔχων πάντοτε κατὰ νοῦν τὸ ἐνδεχόμενον μελλοντικῆς Ρωσικῆς ἐκστρατείας εἰς τὴν Βαλκανικὴν, μὲ σκοπὸν τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ἐν τῇ Χερσονήσῳ βιούντων Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἐσκέπτετο ὅτι ἡ Ρωσικὴ κυβέρνησις θὰ εὗρισκεν ἀναμφιβόλως εἰς τὰ τοιαῦτα σχέδια της σοβαρὰν ἀντίστασιν τόσον ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας, ὅσον καὶ ἐκ μέρους τῆς Αὐστρίας, ἣν θὰ ἠκολούθει πιστῶς κατὰ τὰ φαινόμενα ἡ Πρωσσία. Καὶ ἡ μὲν Ἀγγλία, οὕσα μετὰ τῆς Ρωσσίας ἡ κυριωτέρα Εὐρωπαϊκὴ Δύναμις

ἣς αἰ κτήσεις ἐξετείνοντο ἐπὶ τῆς Ἀσίας καὶ ἔχουσα συνάμα σπουδαία ἐμπορικὰ συμφέροντα ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μεσογείῳ, κατ' οὐδένα λόγον θὰ παρεδέχετο νὰ συντείνῃ εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς Ρωσικῆς ἰσχύος ἐν τῇ ἐγγυῆς Ἀνατολῇ, ἢ δὲ Αὐστρία θὰ ἐφοβείτο ὅτι ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Χριστιανῶν τοῦ Αἴμου θὰ ἐνεθάρρυνε τὰς περὶ ἀνεξαρτησίας ἐλπίδας τῶν Σλαύων ὑπηκόων τῆς, κατὰ τρόπον ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ἐνότητά καὶ ἴσως καὶ δι' αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπαρξίν τῆς Ἀφβουργεῖου Μοναρχίας. Δὲν ἀπέμενε συνεπῶς παρὰ ἡ Γαλλία, εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς ὁποίας ἠδύνατο ὁ Τσάρος νὰ ἐλπίσῃ διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν σχεδίων του. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἐχρηιάζετο μία Γαλλία ἰσχυρὰ καὶ οὐχὶ ἐξηντλημένη οἰκονομικῶς καὶ στρατιωτικῶς! Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Καποδίστριας κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως πείσῃ τοὺς Συμμάχους νὰ μετριάσωσι τὰς ἀξιώσεις των Ἐφερε δὲ πρὸς τοῦτο, ὡς κύριον ἐπιχείρημα, τὸ ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ Εὐρώπη εἶχεν ἐπιβάλῃ εἰς τὸν Γαλλικὸν λαὸν τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου παλινόρθωσιν τῶν Βουρβόνων, οἵτινες ὀλίγησ συμπαθείας ἔχαιρον παρὰ ταῖς λαϊκαῖς μάζαις, ὄφειλε νὰ ἐφοδιάσῃ αὐτοὺς μὲ ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα ὥστε ἡ ἐπάνοδος των νὰ μὴ θεωρηθῇ ἀπὸ τοὺς Γάλλους δυστύχημα καὶ προκαλέσῃ νέας ταραχὰς καὶ στάσεις. Ἐὰν ὅμως οἱ Σύμμαχοι ἐπέμενον νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τὴν Γαλλίαν ὄρους ὑπεράγαν ἐπαχθεῖς, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο νὰ ἀποβῇ ἡ δυναστεία ἀκόμη πλέον ἀντιδημοτική, ἢ δὲ ἀποκατάστασις τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως ἐν Γαλλίᾳ, ἣτις ἀπετέλει τὸ κύριον ἐχέγγυον διὰ τὴν διατήρησιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης ἐν γένει, θὰ καθίστατο ἂν μὴ ἀνέφικτος, πάντως δυσχερεστάτη.

Ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ Καποδίστρια δὲν ἔμεινε ἄνευ ἀποτελέσματος. Οἱ Πρῶσοι παρητήθησαν ἐν τέλει τῶν κυριωτέρων ἐδαφικῶν ἀξιώσεων των καὶ ἡ ἐπιβληθεῖσα εἰς τὴν Γαλλίαν πολεμικὴ ἀποζημίωσις δὲν ὑπερέβη τὰ 700 ἑκατομμύρια. Πλὴν ταύτης ὅμως τὸ Γαλλικὸν Δημόσιον ἠναγκάζετο νὰ πληρώσῃ καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ στρατοῦ κατοχῆς, ὃν οἱ Σύμμαχοι ἐδικαιοῦντο νὰ διατηρήσωσιν ἐν Γαλλίᾳ

ἐπὶ τριετίαν ἢ καὶ πενταετίαν, μέχρις οὗ ἐν τῷ μεταξὺ ἀποκατασταθῆ τελείως ἡ ἐσωτερικὴ γαλήνη τῆς χώρας.

*
* *

Ὀλίγας ἡμέρας πρὶν ἢ ἐγκαταλείψῃ τοὺς Παρισίους, ὁ Τσάρος ἐξέφρασεν ἐπισήμως εἰς τὸν Καποδίστριαν τὴν εὐαρέσκειαν τοῦ καὶ συνάμα τοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι εἶχεν ἀποφασίσῃ νὰ τὸν κρατήσῃ πλησίον τοῦ ἐν Πετροπόλει, ἀναθέντων εἰς αὐτόν, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ κόμητος Νέσσελροδ, τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Ρομαντζόφ, ἡ θέσις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν εἶχε παραμείνει χηρεύουσα. Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ἣν ἔλαβε τελευτῶντος τοῦ 1815 ὁ Ἀλέξανδρος Α΄, ὁ Καποδίστριας μετὰ τοῦ Νέσσελροδ ἀνελάμβανον ὁμοῦ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὑπουργείου τούτου, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ περιβληθῶσιν ἐπισήμως τὸν τίτλον τοῦ ὑπουργοῦ. Ὁ Αὐτοκράτωρ, ὃν δὲν διέκρινεν ἡ μετριοπάθεια ὡς πρὸς τὴν διπλωματικὴν του δεινότητα, θέλων νὰ ἔχῃ εἰς χεῖρας του τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους, ἐδέχετο δις τῆς ἐβδομάδος εἰς συνεργασίαν τὸν Καποδίστριαν καὶ τὸν Νέσσελροδ, κατὰ τὴν συνεργασίαν δὲ ταύτην ἀπεφασίζετο ἡ τηρητέα στάσις εἰς τὰ διάφορα ἐξωτερικὰ ζητήματα.

«Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, γράφει σχετικῶς ὁ Μέτερνιχ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα του, συνήθιζε νὰ διαχειρίζεται ὁ ἴδιος τὰ μεγάλα πολιτικὰ ζητήματα, ἐκτελῶν οὕτως εἰπεῖν συγχρόνως καθήκοντα μονάρχου καὶ ὑπουργοῦ. Ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ στερηθῆ βοήθειας. Τὸ πνεῦμά του καὶ ἡ ψυχὴ του εἶχον ἀνάγκην συμβούλου καὶ ὁδηγοῦ».

Μολονότι ὁ Νέσσελροδ εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν πείραν τοῦ παρελθόντος, ὁ Καποδίστριας δὲν ἤργησε νὰ καταλάβῃ, ἐν τοῖς πράγμασι, τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν. «Ὁ κ. Νέσσελροδ, ἀναφέρει ὑπὸ ἡμερομηνίαν 3-4-1816 ὁ ἐν Πετροπόλει ἐπιτετραμμένος τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν κυβέρνησιν του, ἀλληλογραφεῖ συνήθως μετὰ τοῦ

διπλωματικοῦ σώματος καὶ ἔρχεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ξένων διπλωματῶν. Ἄλλὰ τίποτε δὲν γίνεται σήμερον ἐδῶ χωρὶς τὸν κ. Καποδίστριαν, παρ' ᾧ μόνον μετὰ δυσκολίας κατορθώνει τις νὰ τύχη ἀκροάσεως.

Τὰ ὄρια τοῦ παρόντος ἀρθρου δὲν μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἐλεκταθῶμεν ἐπὶ τῆς ἐν γένει δράσεως τοῦ Καποδίστρια, κατὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα τὰς συνθήκας τοῦ 1815 ἔτη. Αὕτη εἶναι ἀλληλένδετος πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἄς ἀρκεοθῶμεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ὁ Καποδίστριας εἶχε δεῖξῃ διὰ τὴν Γαλλίαν κατὰ τὰς ἐν Παρισίοις διαπραγματεύσεις τοῦ 1815, ἐξηκολούθησεν ὑφιστάμενον καὶ κατὰ τὰ ἐπακόλουθα ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ὅλως ἰδιαιτέραν προσοχὴν ἔδιδε πάντοτε εἰς τὰς παρὰ τοῦ ἐν Παρισίοις πρέσβεως λαμβανομένας ἐκθέσεις, μὴ ἀποστέργων νὰ παρέχῃ πρὸς τὴν Γαλλικὴν κυβέρνησιν τὰς συμβουλὰς ἃς ἐθεώρει ἀναγκαίας. Ὅταν δὲ τὸ 1818 ἐτέθη ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τῆς ἐκκενώσεως τοῦ Γαλλικοῦ ἐδάφους ἐκ μέρους τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ κατοχῆς, ἡ Γαλλία εὔρε καὶ πάλιν ἐνθερμον ὑποστηρικτὴν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Καποδίστρια. Ὡς γνωστόν, τὸ ζήτημα αὐτὸ ἐκανονίσθη τέλος, συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Γαλλίας, εἰς τὸ διεθνὲς συνέδριον τὸ ὁποῖον συνῆλθεν εἰς Ἀκνίσγρανον, τὸ φθινόπωρον τοῦ 1818, καὶ οὐτινος μετέσχεν αὐτοπροσώπως ὁ Τσάρος μετὰ τῶν δύο συμβούλων του ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν υποθέσεων.

Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ συνεδρίου ὁ Καποδίστριας ἐξέφρασεν εἰς τὸν κύριόν του τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως, μετὰ τὸσον ἐτῶν ἀπουσίαν, μεταβῇ εἰς Κέρκυραν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ γέροντος πατρός του. Ὁ Ἀλέξανδρος, χορηγήσας τὴν αἰτουμένην ἄδειαν, ἐνεχείρισεν εἰς αὐτὸν αὐτόγραφον ἐπιστολὴν διὰ τὸν πατέρα του, συνοδεύσας αὐτὴν διὰ τοῦ μεγαλοσταύρου τῆς Ἁγίας Ἄννης καὶ διὰ πολυτίμου σιγαροθήκας, ὡς δώρου. Εἰς τὴν Κέρκυραν ἔφθασεν ὁ Καποδίστριας ἀρχομένου τοῦ Μαρτίου 1819, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς του. Τὴν υἱικήν του λύπην ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον ἡ θλίψις νὰ ἴδῃ τὴν δεσποτικὴν συμπεριφορὰν τοῦ ἀρμοστοῦ Μαῖτ-

λανδ ἔναντι τῶν Ἰονίων καὶ νὰ παραστῇ αὐτόπτης μάρτυς τῶν τόσον συγκινητικῶν σκηνῶν αἵτινες ἐπληκολούθησαν τὴν καταστροφὴν τῆς Πάργας. Ἐν Κερκύρα ὁ Καποδίστριας ἐδέχθη καὶ διαφόρους Ἑλληνας ὀπλαρχηγούς, οἵτινες εἶχον ἔλθῃ πρὸς συνάντησίν του, ἵνα τοῦ ἐκθέσωσι τοὺς πόθους των καὶ τὰς ἐλπίδας των. Εὐρέθη δὲ εἰς τὴν τραγικὴν θέσιν ἀγνοῦ πατριώτου ἠναγκασμένου νὰ διαψεύσῃ τὰς ἐλπίδας τῶν συμπατριωτῶν του. Ἄλλ' αἱ ἐξηγήσεις τὰς ὁποίας τοῖς ἔδωκε περὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῆς Εὐρώπης καὶ περὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας δὲν ἦτο δυνατόν ἢ νὰ ἀπαγορευθῶσιν ἄνδρας, οἵτινες οὐδεμίαν ἰδέαν εἶχον περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ ὡς μόνον σκοπὸν τοῦ βίου των ἐθεώρουν τὴν ἀπὸ τῶν Τούρκων ἀπελευθέρωσιν.

Πάντα ταῦτα ἐνέπλησαν στενοχωρίας τὴν εὐγενῆ ψυχὴν τοῦ Κερκυραίου εὐπατρίδου. Οὐχ ἦτρον ἐχάρη ἐπανιδῶν τὸν πατέρα του καὶ τοὺς ἀδελφούς του, τοὺς παλαιούς φίλους του καὶ τὸν λαὸν τῆς Κερκύρας, τὸν ὁποῖον τόσον ἠγάπα. Ὁ βιογράφος καὶ φίλος του Ἀρλιώτης ἀναφέρει ὅτι, ἐνῶ περιεπάτου μίαν ἡμέραν μαζῇ εἰς τὴν ἐξοχὴν, ὁ Καποδίστριας κόπτων ἐν ἀγριολούλουδον : « βλέπεις, τοῦ εἶπεν, ἀγαπητέ μου, αὐτὸ τὸ μικρὸ λουλουδι τῆς πατρίδος ἀξίζει δι' ἐμὲ περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς μεγαλοσταύρους καὶ ὅλας τὰς τιμὰς ποῦ ἔχω λάβῃ. Ἡ ἀπλότης, ἡ ἀθῶα ζωὴ εἶναι ἀληθινὰ παράσημα, τιμαὶ πραγματικά. Ἡ ἐξοχὴ εἶναι ἡ τροφὸς ὅλων αὐτῶν τῶν ἀρετῶν, αἱ πόλεις τὰς ἐξασθενοῦν καὶ αἱ βασιλικαὶ αὐλαὶ τὰς ἀποπνίγουν. Εὐτυχὴς ὁποιος, σὰν τὸν σοφὸν τοῦ Ὁρατίου, καλλιεργεῖ τὸν μικρὸν ἀγρόν του, κάθεται εἰς τὴν σκιὰν τοῦ μικροῦ κήπου του, πίνει τὸ νερὸ τῆς πηγῆς τοῦ μικροῦ του βασιλείου ! Ἐλπίζω ἢ πατρίς μου νὰ μὲ ἰδῇ ἀποθνήσκοντα καὶ τὰ τελευταῖα βλέμματά μου νὰ πέσουν ἐπάνω εἰς τὰ πράσινα φύλλα τῶν δένδρων ποῦ θὰ ἔχω ἐγὼ ὁ ἴδιος καλλιεργήσῃ ! »

Ἡ σκληρὰ εἰμαρμένη δὲν ἀφῆκε νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ εὐχή !

Ἐγκαταλείπων τὴν Κέρκυραν, μετὰ παρομονὴν πέντε ἑβδομάδων, ὁ Καποδίστριας ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Πετροῦπολιν μέσῳ Λονδίνου, διὰ νὰ λάβῃ ἀφορμὴν νὰ

ἐκθέση αὐτοπροσώπως εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπουργοὺς τὰ δίκαια παράπονα τοῦ Ἰονίου λαοῦ. Σταθμεύσας ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Παρισίοις, ὅπου ὁ Λουδοβίκος ΙΗ΄ ἐδέχθη αὐτὸν εἰς δίωρον ἀκρόασιν, ἔφθασεν εἰς Λονδίνον κατ' Αὐγουστον τοῦ 1819, φιλοξενηθεὶς ἐν τῇ ἐπαύλει τοῦ ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν ὑπουργοῦ. Δυστυχῶς ὅμως ἢ εἰς Ἄγγλιαν ἐπίσκεψις δὲν ἔσχεν οἷα ἐξ αὐτῆς προσεδόκα ἀποτελέσματα. Παρὰ τὰς δοθείσας εἰς αὐτὸν ρητὰς ὑποσχέσεις, ἡ πολιτικὴ τῶν Ἄγγλων ἐν Ἑπτανήσῳ κατ' οὐδὲν οὐσιωδῶς ἔμελλε νὰ μεταβληθῆ. Καὶ ὅταν, τρία ἔτη βραδύτερον, ὁ Καποδίστριας ἐγκατέλιπε τὴν Ρωσσίαν, ὁ Μέττερνιχ ἠδύνατο νὰ γράψῃ εἰς τὸν Μαϊτλανδ: «Τώρα πλέον θὰ δυνηθῆτε νὰ ζήσετε ἡσυχος εἰς τὰς Νήσους, τὸ κακὸν ἐξεργιζώθη, ὁ Καποδίστριας ἐτάφη διὰ τὸ ἐπίλοιπον τῶν ἡμερῶν του».

Καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1820, τὴν προσοχὴν τῶν ἀνακτοβουλίων ἔμελλε νὰ ἐπισπάσῃ ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ὀλίγον βραδύτερον καὶ ἢ ἐν Ἰσπανίᾳ, ὅπου οἱ φιλελεύθεροι ἤρχισαν ἐκδηλώνοντες κατὰ τρόπον λίαν ἀνησυχαστικὸν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως τὴν δυσαρέσκειαν τῶν κατὰ τῆς αὐταρχικῆς πολιτικῆς τῶν ἡγεμόνων. Καὶ διὰ μὲν τὴν Γερμανίαν, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσσία ἀνέλαβον ἀπὸ κοινοῦ τὴν λῆψιν δρακοντίων μέτρων πρὸς ἀντιμετώπησιν τῆς τοιαύτης καταστάσεως. Ἄλλως ὅμως εἶχον τὰ πράγματα ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἡ Ἰταλία, τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀπετέλει ἀκόμη κατὰ περίφημον φρασεολογίαν «ἀπλῆν γεωγραφικὴν ἔκφρασιν», κατατμηθεῖσα, διὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ἐν Βιέννῃ συνεδρίου, εἰς πλεῖστα κράτη καὶ κρατίδια, πλὴν τῶν βορειοανατολικῶν ἐπαρχιῶν, αἵτινες συμπεριελήφθησαν εἰς τὴν μοναρχίαν τῶν Ἀψβούργων. Ἡ Αὐστρία συνεπῶς, θέσασα πόδα ἐν τῇ Ἰταλικῇ χερσονήσῳ, ἐνδιεφέρετο ἐξαιρετικῶς διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῶν διαφόρων Ἰταλικῶν κρατῶν, ἐκ φόβου μήπως καὶ αἱ ἰδικαί της κτήσεις μολυνθῶσιν ἀπὸ τὸ μικρόβιον τῶν δημοκρατικῶν ιδεῶν. Αἱ δ' ἐκραγεῖσαι ἐπαναστάσεις εἰς τὰ βασίλεια Νεαπόλεως καὶ Πεδεμοντιῦ, αἵτινες προὐκάλεσαν, τελευτῶντος τοῦ 1820

καὶ ἀρχομένου τοῦ 1821, τὴν σύγκλησιν διεθνῶν συνδιασκέψεων τῶν Μ. Δυνάμεων ἐν Τρόπαου καὶ Λαῦβαχ, ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν, ἐν ὀνόματι τῆς Εὐρώπης, στρατιωτικὴν ἐπέμβασιν τῶν Αὐστριακῶν εἰς τὰ δύο αὐτὰ βασίλεια, με σκοπὸν τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἥτοι, ἐν ἄλλοις λόγοις, τὴν ἀναστύλωσιν τῆς ἀπολυταρχίας. Ὁ Ἀλέξανδρος Α΄ ὅστις, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Καποδίστρια, εἶχε δεῖξῃ ἐπὶ τινα χρόνον αἰσθημάτων μᾶλλον συμπαθῆ διὰ τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας, ταραχθεὶς ἐκ τοῦ ἀπανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης ἐκδηλωθέντος ἀνατρεπτικοῦ πνεύματος, μετέβαλε σκέψεις καὶ ἤγετο πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ Μέττερνιχ.

Τοιαύτη ἦτο ἡ διεθνὴς ἀτμόσφαιρα ὅταν ἔφθασεν εἰς Λαῦβαχ, τὴν στιγμὴν τοῦ τερματισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου, ἡ εἶδησις τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος τοῦ Ὑψηλάντη.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι, ἀφ' ἧς ἰδρύθη ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία, οἱ Φιλικοὶ εἶχον ἀποβλέψῃ πρὸς τὸν Τσάρον, τὸν ἰσχυρὸν ὀρθόδοξον μονάρχην, ὡς τὸν ὑπατον ἀρχηγόν των. Ἡ τοιαύτη ὁμῶς ἀρχηγία, ἣτις ἄλλως τε ἐπὶ οὐδενὸς ἀπολύτως θεικοῦ δεδομένου ἐστηρίζετο, ἦτο πλέον ἢ πλατωνικὴ. Ἐχρειάζοντο πραγματικὸν ἀρχηγὸν καὶ ὡς τοιοῦτον ἐσκέφθησαν τὸν Καποδίστριαν. Τὸ 1817, ἀπεσταλμένος τῆς Ἑταιρείας, ὁ ἰθακήσιος Γαλάτης, μετέβη εἰς Πετροῦπολιν καὶ τυχὼν ἀκροάσεως παρὰ τῷ Καποδίστρια ἐξέβηκεν εἰς αὐτὸν τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεως του. Ὁ Καποδίστριας, εἰς ἀπάντησιν, τοῦ ὠμίλησε διὰ μακρῶν περὶ τῆς ἐν Εὐρώπῃ διεθνoῦς καταστάσεως, ὡς ἔσχεν ἀφορμὴν νὰ τὸ πράξῃ ὀλίγον βραδύτερον, ὅταν ἐπεσκέφθησαν αὐτὸν ἐν Κερκύρᾳ διάφοροι ὀπλαρχηγοί. Τοῦ εἶπεν ὅτι ἦτο τρέλλα νὰ φαντασθῆ τις ὅτι τὴν ἐπομένην τῶν μακροχρονίων Ναπολεοντείων πολέμων καὶ μὲ τὸ ἐπικρατήσαν παρὰ ταῖς κυβερνήσεσιν ἀντιδραστικὸν πνεῦμα, θὰ ἦτο δυνατὸν αἱ Δυνάμεις νὰ ὑποστηρίξωσι μίαν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων, ἣτις ἐξ ἀνάγκης θὰ ἔδτεν ἐπὶ τάπητος τὸ ὅλον Ἀνατολικὸν ζήτημα, ἢ ὅτι, ἔστω καὶ ἂν ὁ Τσάρος ἦτο διατεθειμένος νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ αὐτῶν, θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς προθέσεις του, ἔχων ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην κατ' αὐτοῦ.

Γνωστὸν τυγχάνει ἐπίσης πῶς οἱ Φιλικοί, ἀπελπισθέντες νὰ τύχωσι τῆς συμπράξεως τοῦ Καποδίστρια, ἀπετάθησαν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην καὶ πῶς οὗτος ἐδέχθη τὴν προταθεῖσαν ἀρχηγίαν, τυχῶν δὲ ἀδείας, διὰ λόγους ὑγείας, τὸ 1820, ἐπεχείρησε τὴν ἀτυχή ἐπανάστασιν ἐν Μολδοβλαχίᾳ.

Ὁ Καποδίστριας δὲν εἶχεν ἀδικὸν θεωρῶν ὡς ὑπεράγαν παρακεκινδυνευμένην πᾶσαν προσπάθειαν ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. «Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες, ἔγραφεν ὁ φίλος του, δοῦξ Ρισσελιέ, φαίνονται νὰ ἐδιάλεξαν τὴν ἀτυχεστέραν στιγμὴν διὰ νὰ ἀποτεινάζωσι τὸν τουρκικὸν ζυγόν!» Ὁ Τσάρος, ἐν Λαύβαχ, ὑφιστάμενος τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Μέττερνιχ καὶ τῶν ἄλλων ἀντιδραστικῶν, οὔτινες προσεπάθησαν νὰ τὸν πείσωσιν ὅτι ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων ἦτο καὶ αὐτὴ μία ἐκδήλωσις τῆς γενικῆς συνομοσίας ὅλων τῶν ἐν Εὐρώπῃ φιλελευθέρων, οὔτινες προσεπάθουν νὰ ἀνατρέψωσι τοὺς θρόνους καὶ νὰ καταστήσωσι τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἡπειρὸν ἔρμαιον τῆς ἀναρχίας, συνυπέγραψε τὴν ὑπὸ τῶν ἐν Λαύβαχ συγκεντρωθέντων ἡγεμόνων ἐκδοθεῖσαν προκήρυξιν, ἣτις κατεδίκαζε τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, καὶ ἀπεκήρυξε δημοσίᾳ τὸν Ὑψηλάντην. Ἐπανελθὼν ὁμοῦ εἰς Ρωσσίαν ὁ Ἀλέξανδρος Α΄, διατελὼν καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Κερκυραίου ὑπουργοῦ του, μετέβαλε στάσιν. Ὁ Καποδίστριας, ἐφ' ὅσον δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως, ἐθεώρησε πλέον καθήκον του νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς Ἕλληνας πάσῃ θυσίᾳ. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ σύνταξις τοῦ τελεσιγράφου, τὸ ὁποῖον ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς Στρογονόφ ἐπέδωκεν εἰς τὴν Πύλῃν τὴν 18 Ἰουλίου 1821, καὶ δι' οὗ ἐζητοῦντο ἰδίᾳ ἱκανοποιήσεις διὰ τὴν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν γενομένην προσβολὴν, διὰ τοῦ ἀπαγχονισμοῦ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς βεβηλώσεως ἐκκλησιῶν, καὶ ἐγγυήσεις διὰ τὸ μέλλον. Μὴ τυχῶν ἱκανοποιητικῆς ἀπαντήσεως ἐντὸς τῆς ὑπ' αὐτοῦ ταχθείσης προθεσμίας, ὁ Στρογονόφ ἐγκατέλιπε τὴν Κωνσταντινούπολιν τελευτῶντος τοῦ Ἰουλίου.

Αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις διεκόπησαν οὕτω μεταξὺ τῶν

δύο αὐτοκρατοριῶν. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Καποδίστριας ὄθει τὸν Τσάρον πρὸς στρατιωτικὴν ἐπέμβασιν, προσπαθῶν νὰ τὸν πείσῃ ὅπως εἰς τὸν κηρυχθέντα ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου κατὰ τῶν Ἑλλήνων θρησκευτικὸν πόλεμον ἀπαντήσῃ διὰ μιᾶς σταυροφορίας τῆς Ὀρθοδοξίας κατὰ τῆς Ἡμισελήνου, ὀλόκληρος ἡ Εὐρώπη εἰργάζετο ἐν Πετροπόλει διὰ νὰ κρατήσῃ τὸν Αὐτοκράτορα ἀκίνητον. Καὶ ἡ Γαλλία ἀκόμη, ἐφ' ἧς εἶχεν ἐλπίσῃ ὁ Καποδίστριας, μὴ ἔχουσα πλέον ἀνάγκην τῆς Ρωσικῆς φιλίας, ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τῶν λοιπῶν Δυνάμεων! Εἰς τὸν ἄνισον αὐτὸν διπλωματικὸν ἀγῶνα ὁ Καποδίστριας ὑπέκυψε. Μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τὸν ὁποῖον ἤθελε καὶ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ἐξακολουθήσῃ παραμένων ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὑπουργείου τῶν ἔξωτερικῶν, ἐφ' ὅσον ὁ κύριός του ἠρνεῖτο νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ὑπ' αὐτοῦ χαραχθεῖσαν ὁδόν, ἔλαβε, μεσοῦντος τοῦ 1822, ἀπεριόριστον ἄδειαν διὰ λόγουσφύγείας. Αἱ τελευταῖαι λέξεις τοῦ Αὐτοκράτορος, τὴν στιγμὴν τοῦ ἀποχωρισμοῦ, ὑπῆρξαν: «Εἰς τὴν θέσιν σας θὰ ἔπραττα τὸ ἴδιον; ἀλλ' εἰς τὴν ἰδικὴν μου ἀδυνατῶ νὰ μεταβάλω ἀπόφασιν».

Ἀναχωρήσας ἐκ Ρωσσίας, ὁ Καποδίστριας ἐγκατεστάθη ἐν Γενεύῃ, ὅπου ἀπέβη ἡ ψυχὴ τῆς φιλελληνικῆς κινήσεως ἐν Εὐρώπῃ, μέχρις οὗ οἱ Ἕλληνες ἐνεπιστεύθησαν εἰς αὐτὸν τὸ ὕπατον τῆς πολιτείας ἀξίωμα. Τὸ πόσον παρεγνωρίσθη ἡ πραγματικὴ φιλοπατρία τοῦ Κυβερνήτου, κυρίως ὑπὸ τῶν ξένων, καὶ κατὰ πόσων μηχανορραφιῶν ἔσχεν οὗτος νὰ παλαίσῃ, γνωρίζομεν πάντες. Ἐὰν συνεπάθει ἀτομικῶς μᾶλλον τοὺς Ρώσους τῶν ἄλλων ἀλλοδαπῶν, τὸ τοιοῦτον ἦτο φυσικὸν αἶσθημα διὰ τὴν χώραν ὅπου ἐπὶ τόσα ἔτη ἔζησε καὶ ἦτις τοσούτον τὸν ἐτίμησεν. Ἄλλ' ὡς δικαίως γράφει ἀμερόληπτος Γάλλος ἱστορικός, ὁ Ντεμπιντούρ, «ἐὰν ἠγάπησε καὶ ὑπηρετήσε τὴν Ρωσσίαν, ἐν τούτοις ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἠγάπησε καὶ ὑπηρετήσε τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, καὶ τοῦτο θὰ παραμείνῃ ἡ πραγματικὴ δόξα του!»

Σ. Θ. ΛΑΣΚΑΡΙΣ

Γραμματεὺς Πρεσβείας
Υφηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου